

LA DIVERSIDAD EN LA INVESTIGACIÓN HUMANÍSTICA

Ernesto Cutillas Orgilés
(Coordinador)

UA

UNIVERSITAT D'ALACANT
UNIVERSIDAD DE ALICANTE
Facultat de filosofia i Lletres
Facultad de Filosofía y Letras

**LA DIVERSIDAD
EN LA INVESTIGACIÓN
HUMANÍSTICA**

**LA DIVERSIDAD
EN LA INVESTIGACIÓN
HUMANÍSTICA**

**V Jornadas de Investigación de la
Facultad de Filosofía y Letras
de la Universidad de Alicante**

(Alicante, 26 y 27 de marzo de 2015)

**Coordinador:
Ernesto Cutillas Orgilés**

COMITÉ CIENTÍFICO

Juan Antonio Barrio Barrio	Juan Francisco Mesa Sanz
Ernesto Cutillas Orgilés	Alicia Mira Abad
Helena Establier Pérez	Mónica Moreno Seco
Anna Isabel Esteve Guillen	Jorge Olcina Cantos
Ignasi Grau Mira	Fernando Prados Martínez
Rosa Ana Gutiérrez Lloret	Francisco Sevillano Calero
M ^a Carmen Irlés Vicente	José Ramón Valero Escandell
Francisco Javier Jover Maestre	Rafael Zurita Aldeguer

© De los textos: sus autores

© De esta edición: Facultad de Filosofía y Letras. Universidad de Alicante

Edición a cargo de COMPOBELL, S.L. Murcia

ISBN: 978-84-944757-8-8

Depósito Legal: MU 319-2016

Composición e impresión: COMPOBELL, S.L. Murcia

Impreso en España - *Printed in Spain.*

Exención de responsabilidad: la responsabilidad sobre los trabajos aquí publicados recae en exclusiva sobre los autores/as de cada uno de ellos.

No está permitida la reproducción total o parcial de esta obra, ni su tratamiento informático, ni la transmisión de ninguna forma o por ningún medio, ya sea electrónico, mecánico, por fotocopia u otros medios, sin el permiso previo y por escrito de los titulares del Copyright.

ÍNDICE

INTRODUCCIÓN	11
HISTORIA Y POESÍA EN LA OBRA DE VICENTE QUIRARTE	13
<i>Ignacio Ballester Pardo</i>	
EL DESARROLLO LOCAL INTEGRAL DE LA CIUDAD DE ALICANTE DESDE LA PERSPECTIVA DE LA VULNERABILIDAD URBANA.....	21
<i>Juan López Jiménez</i>	
EL SINCRETISMO RELIGIOSO EN LAS PRIMERAS OBRAS DE ALEJO CARPENTIER Y LYDIA CABRERA.....	31
<i>Arantxa C. Ferrández Vidal</i>	
LOS ESPACIOS PARA EL OCIO DE LA OLIGARQUÍA ALICANTINA EN EL SIGLO XIX.....	39
<i>María Teresa Riquelme Quiñonero</i>	
ELEMENTS LITERARIS EN LA MÚSICA DEL COMPOSITOR AMAND BLANQUER (1935-2005).....	47
<i>Àngel Lluís Ferrando Morales</i>	
LA ENSEÑANZA DEL ESPAÑOL COMO LENGUA EXTRANJERA EN ITALIA.....	55
<i>Elvira Gariano</i>	
EL PERIODISMO, OFICIO VERTEBRADOR EN LA PRIMERA OBRA DE AZORÍN (1893- 1898)	61
<i>Juanjo Payá Rico</i>	
LA RENOVACIÓN DE LA ILUSTRACIÓN GRÁFICA ALICANTINA Y LA ECLOSIÓN DEL ART DÉCO EN DOS CARTELES DE LES FOGUERES DE "SAN CHUAN"	69
<i>Pablo Sánchez Izquierdo</i>	

EL TESTAMENTO DE DAMIANA ESCRIVÁ, UN MODELO DE DOCUMENTO FORAL EN EL AÑO 1713	79
<i>Antonio Roperó Mérida</i>	
EL COS COM A REPRESENTACIÓ DEL DOLOR EN TRES POEMARIS DE VICENT ANDRÉS ESTELLÉS.....	87
<i>Irene Mira Navarro</i>	
LA HISTORIOGRAFÍA MARXISTA OCCIDENTAL EN LA CRISIS DE LA MODERNIDAD (1968-2015). CUESTIONES TEÓRICO-METODOLÓGICAS	95
<i>Álvaro Castaños Montesinos</i>	
EL DESCENSO DEL CONSUMO DE AGUA DOMÉSTICA EN EL LITORAL DE ALICANTE...	101
<i>Álvaro Francisco Morote Seguido</i>	
LA MATERIALIZACIÓN DE LA QARI'A: ANTECEDENTES, OBJETIVOS, ESTADO ACTUAL Y METODOLOGÍA	109
<i>Diana López Arroyo</i>	
APROXIMACIÓN AL ESTUDIO ARQUEOLÓGICO DE LA CONSTRUCCIÓN CON TIERRA Y A SU APLICACIÓN A LA ARQUITECTURA PREHISTÓRICA.....	123
<i>María Pastor Quiles</i>	
EL OTRO LADO DE LOS BOMBARDEOS EN LA GUERRA CIVIL ESPAÑOLA: UN PROYECTO DE INVESTIGACIÓN SOBRE LOS ATAQUES AÉREOS DE LA AVIACIÓN REPUBLICANA SOBRE LA RETAGUARDIA SUBLEVADA.....	131
<i>Juan Borís Ruíz Núñez</i>	
GÉNESIS DE UNA INVESTIGACIÓN: DE LA ESTÉTICA A LA DECONSTRUCCIÓN	139
<i>Esther Zarzo Durá</i>	
LOS HÉROES GRIEGOS EN LA LITERATURA JUVENIL DEL S. XXI	147
<i>Daniel Ortiz García</i>	
GESTIÓN DEL PATRIMONIO INMATERIAL: LA PRESENCIA DE LA MÚSICA PARA BANDA EN LOS ESTUDIOS ACADÉMICOS ESPAÑOLES.....	157
<i>Alberto Cipollone Fernández</i>	
LA IMAGEN CREADA EN LA PRENSA ESPAÑOLA SOBRE LOS PROCESOS DE TRANSICIÓN A LA DEMOCRACIA EN LAS DICTADURAS DEL CONO SUR LATINOAMERICANO A FINALES DEL SIGLO XX.....	167
<i>Diego Ortega Martínez</i>	

ELITS, CENTRES DE PODER I TERRITORI TARDOANTIC ENTRE ELS RIUS SERPIS I SEGURA (SS. V-VIII).....	173
<i>Jesús Peidro Blanes</i>	
ALBERT SÁNCHEZ PIÑOL I LA NOVA NARRATIVA FANTÀSTICA	183
<i>Maria Martínez Pérez</i>	
CARACTERIZANDO EL POSTALAYÓTICO BALEAR (550 – 123 a.C.): ARQUITECTURA DOMÉSTICA Y SOCIEDAD BAJO ÓRBITA PÚNICA	191
<i>Octavio Torres Gomariz</i>	
PERIODISMO EN LA ESPAÑA DEL SIGLO XIX: EL ROMANTICISMO EN EL ARTISTA	199
<i>Nadía Rebeca Vaíllo Garri</i>	
IGLESIA, ESPIRITUALIDAD Y MATERIALIDAD EN EL MEDIODÍA DEL REINO DE VALENCIA (SIGLO XIV E INICIOS DEL SIGLO XVI).....	205
<i>Ana Isabel Castro Carbonell</i>	
VIOLENCIA, NEGOCIO E IDENTIDAD EN UNA SOCIEDAD DE FRONTERA. ORIHUELA, FINES S. XIV-FINES S. XV.....	213
<i>José Carlos López García</i>	

ALBERT SÁNCHEZ PIÑOL I LA NOVA NARRATIVA FANTÀSTICA

Maria Martínez Pérez
Doctorat en Filosofia i Lletres
mmp105@alu.ua.es

RESUM

La irrupció de l'escriptor Albert Sánchez Piñol en la literatura catalana actual hi planteja una nova visió de la narrativa fantàstica definida per tres teòrics fonamentals en l'estudi del gènere: David Roas, Luis Martínez de Mingo i Víctor Martínez Gil. Així, segons Roas (2001), el gènere fantàstic és l'únic que no pot funcionar sense la presència del sobrenatural, entenent per sobrenatural tot allò que transgredeix les lleis que regeixen el món real. Martínez de Mingo (2004), per la seua banda, defineix quin és l'últim estadi evolutiu del que tradicionalment s'ha anomenat subgènere del terror; i, finalment, Martínez Gil (2004) analitza els principals problemes de la narrativa fantàstica en català. En l'obra de Sánchez Piñol podem comprovar totes aquestes premisses, ja que hi podem trobar el fenomen sobrenatural, representa l'últim estadi evolutiu de la narrativa de terror i ofereix una possible solució als principals problemes de la narrativa fantàstica en català.

Paraules clau: Albert Sánchez Piñol; narrativa fantàstica; literatura catalana actual.

ABSTRACT

Albert Sánchez Piñol and the new fantastic narrative. The emergence of the writer Albert Sánchez Piñol in Catalan literature arises a new vision of fantastic narrative defined by three fundamental theorists in the study of the genre: David Roas, Luis Martínez de Mingo and Víctor Martínez Gil. Thus, according to Roas (2001), the fantasy can not function without the presence of the supernatural, that is, everything that transgresses the laws that govern the real world. Martínez Mingo (2004) defines what is the latest evolutionary stage of what has traditionally been called the genre of horror; and, finally, Martínez Gil

(2004) analyzes the main problems of the fantastic narrative in Catalan. In the work of Sánchez Piñol we find those three premises: the supernatural phenomenon, the latest evolutionary stage of the narrative of terror and a possible solution to the main problems of the fantastic Catalan narrative.

Keywords: Albert Sánchez Piñol; fantastic narrative; Catalan literature.

Albert Sánchez Piñol (1965-) és un escriptor català, antropòleg de formació i amant de l'Àfrica que ha estat comparat amb Edgar Allan Poe, Franz Kafka, Albert Camus, Joseph Conrad, Jules Verne, Robert Louis Stevenson, Rudyard Kipling, H. G. Wells, H. Rider Haggard, Howard Phillips Lovecraft i G. K. Chesterton, entre d'altres. Les seues obres han sigut traduïdes a gairebé una quarantena de llengües i el seu èxit internacional només és comparable amb el de Mercè Rodoreda.

La irrupció d'aquest escriptor en el panorama de la literatura catalana actual resulta fonamental per introduir en aquesta literatura una nova visió de la narrativa fantàstica definida en el plànol teòric per tres importants autors en l'estudi d'aquest gènere: David Roas, Luis Martínez de Mingo i Victor Martínez-Gil.

1. UNA ESCLETXA AL MÓN REAL

En bona part de la seua obra, el teòric literari David Roas assenyalava la impossibilitat, en l'actualitat, de parcel·lar la literatura en compartiments estancs, tal com ens demostren, per exemple, els nombrosos textos literaris i cinematogràfics contemporanis que pertanyen alhora a diversos gèneres literaris. Un fenomen que ens obliga a definir allò fantàstic no com un concepte circumscrit als límits i convencions d'un gènere sinó com una categoria estètica que permet oferir una definició de caràcter multidisciplinar, vàlida tant per a la literatura i el cinema com per al teatre, el còmic, els videojocs o qualsevol altra forma artística que reflectisca el conflicte entre allò real i allò impossible caracteritzador d'allò fantàstic (Roas, 2011: 10).

Des d'aquest punt de vista, la literatura fantàstica esdevindria l'únic gènere literari que no pot funcionar sense la presència del sobrenatural. O, dit en altres paraules, sense la presència d'allò que transgredeix les lleis que organitzen el món real, allò que no existeix segons aquestes lleis. Per això el relat fantàstic posa el lector enfront del sobrenatural, però no com evasió, sinó per interrogar-lo i fer-li perdre la seguretat en el món real (Roas, 2001: 8).

En aquesta concepció d'allò fantàstic formulada per David Roas, intervenen, doncs, quatre conceptes fonamentals. En primer lloc, la realitat, en tant que ha d'haver una necessària relació d'allò fantàstic amb allò real. En segon lloc, allò impossible, tot tenint en compte que la literatura fantàstica té com a límits essencials la literatura meravellosa (aquella literatura on no es produeix un conflicte entre la realitat i allò sobrenatural, sinó que la primera és mostrada com natural en un context diferent al context on s'ubica el lector), el realisme màgic o realisme meravellós (literatura que planteja la coexistència no conflictiva d'allò real i allò sobrenatural en un món similar al del lector. Els fets són presentats en aquest

tipus de literatura com quelcom ordinari per un narrador que empra un to familiar i en cap moment mostra astorament per allò que narra), allò meravellós cristià (narracions literàries, normalment en forma de llegenda, en què allò sobrenatural té una explicació religiosa (per la intervenció de Deu, la Verge, els àngels o entitats semblants). Així doncs, allò sobrenatural, en pertànyer a un ordre ja codificat (el religiós), deixa de ser percebut com fantàstic pel lector, en tant que té un referent pragmàtic que coincideix amb el referent literari). I, finalment, allò pseudofantàstic i les seues variants ("allò fantàstic explicat" (Roas, 2011: 64), obres amb una forma semblant al conte fantàstic com a pretext per a proposar una al·legoria de caràcter moral i els contes grotescs), "(...) textos que o bien terminan racionalizando los supuestos fenómenos sobrenaturales, o bien la presencia de estos no es más que una excusa para ofrecer un relato satírico, grotesco o alegórico" (Roas, 2011: 62).

Un altre element fonamental per entendre la concepció d'allò fantàstic formulat per David Roas és, en tercer lloc, la por i els seus efectes emocionals i psicològics sobre el receptor. Per explicar la relació entre la por i allò fantàstic cal establir una diferenciació entre la por física o emocional (por relacionada amb l'amenaça física, la mort i allò materialment esgarrifós que esdevé un efecte habitual en allò fantàstic, tot i que no en totes les seues manifestacions) i la por metafísica o intel·lectual (por que té com objectiu primordial abolir la nostra concepció d'allò real i amb això inquietar el receptor i que esdevé una impressió pròpia i exclusiva d'allò fantàstic en totes les seues variants). Així, tal com assenyala David Roas (tot oposant-se als autors Tzevetan Todorov i Jaime Alazraki), si la por física o emocional és absent en una quantitat considerable d'obres fantàstiques contemporànies, la por metafísica o intel·lectual hi és sempre present, en tant que aquestes cerquen sempre generar una impressió inquietant sobre el receptor. Aquest darrer tipus de por, a més, no només està present als relats fantàstics contemporanis, sinó també als relats fantàstics del segle XIX, sempre amb el mateix objectiu, abolir la nostra concepció d'allò real per inquietar al receptor (Roas, 2011: 103-105).

Finalment, en la concepció d'allò fantàstic formulada per David Roas, intervé també el llenguatge. Tot tenint en compte per analitzar aquest element la transgressió que suposa per a ell la voluntat d'expressar allò que per definició és inexpressable, en tant que està més enllà del nostre pensament. Aquest element resulta imprescindible per bastir una món realista i versemblant que faça que el receptor no rebutge la possibilitat d'allò impossible característica de tota història fantàstica.

Aquesta concepció de la literatura fantàstica es reflectida a l'obra d'Albert Sánchez Piñol en bastir l'autor uns textos que pertanyen alhora a gèneres diferents, com ara *La pell freda* (2002), novel·la que pot encabir-se tant en el gènere fantàstic, com en el gènere d'aventures i el gènere epistolar. I que molts classifiquen també com un estudi antropològic. O l'obra *Tretze tristos tràngols* (2008), recull de contes en el qual trobem històries com "La nau dels bojós", relat indiscutiblement pertanyent al gènere de por i terror, juntament amb altres relats pertanyents, per exemple, al gènere de ciència ficció ("Quan queien homes de la Lluna"), el gènere didàctic (com ara la faula "Tot el que li cal saber a una zebra per sobreviure en la sabana") o la novel·la sentimental (al relat "Només digues si encara m'estimes"). Tot filtrat, a més, per una visió irònica de l'autor que aporta a aquests gèneres noves funcionalitats i significacions adreçades a mostrar, en última instància, allò que és,

com ja hem dit, el principal objectiu de la literatura fantàstica d'acord amb David Roas, mostrar el conflicte entre allò real i allò impossible (allò sobrenatural); tot tenint en compte per a fer-ho els quatre elements fonamentals que defineixen allò fantàstic: la realitat, allò impossible, la por i el llenguatge.

D'aquesta manera, a *La pell freda* (2002) podem veure reflectit el conflicte entre allò real (constituït, per una banda, pel món interior de l'oficial atmosfèric protagonista de la història del qual parla aquest en descriure els seus records i vivències. I, per altra banda, pel món de l'illa deserta a la qual arriba aquest oficial atmosfèric per realitzar les tasques pròpies del seu ofici. Un espai hostil, però relativament semblant al nostre) i allò impossible (el món dels citauca o granotots, criatures teratològiques que viuen a les profunditats de l'oceà que envolta la illa esmentada i amenacen l'existència del protagonista).

Un conflicte representat sense transgredir els límits de la literatura fantàstica, límits marcats, com ja hem assenyalat, per la literatura meravellosa, el realisme màgic, el meravellós cristià i allò pseudofantàstic i les seues variants. Així, el conflicte no transgredeix, en primer lloc, els límits de la literatura meravellosa, en tant que allò impossible, el món dels citauca, no és mostrat com natural en un espai diferent del lloc on viu el lector. No transgredeix, en segon lloc, els límits del realisme màgic, en tant que, com acabem d'assenyalar, la novel·la de Piñol no planteja una coexistència no problemàtica d'allò real i d'allò impossible o sobrenatural en un món semblant al nostre. I, finalment, no transgredeix els límits d'allò meravellós cristià i d'allò pseudofantàstic i les seues variants, en tant que, d'una banda, allò sobrenatural no té una explicació religiosa protagonitzada per la intervenció de Déu, la Verge, els àngels o entitats semblants; i, d'altra banda, no es racionalitza en cap moment el fenomen sobrenatural, ni s'utilitza la presència d'aquest com a pretext per a oferir un relat satíric, grotesc o al·legòric.

D'altra banda, la irrupció a l'obra dels citauca, l'amenaça del món civilitzat enfront del món feréstec i desconegut que representen aquestes criatures monstruoses exemplifica a l'obra de Piñol la transgressió que provoca allò fantàstic, en la mesura que suposa un perill per a l'estabilitat del nostre món. I això genera una impressió de por tant en els personatges com en el lector. Una sensació de por que és veu reforçada a l'obra pel fet que tant l'autor com els lectors posseeixen una informació molt exigua sobre els citauca, en tant que aquests es comuniquen mitjançant un llenguatge incompreensible pel personatge protagonista. Una circumstància que impedeix a aquest conèixer i transmetre informacions sobre les criatures teratològiques, fet que produeix un sentiment continu d'inquietud envers aquestes criatures, no sols del protagonista, sinó també del lector. D'aquesta manera, l'autor, paradoxalment, venç el fet de no poder representar mitjançant el llenguatge allò que no existeix tot dificultant considerablement la comunicació entre humans i monstres en parlar aquests llenguatges diferents.

2. LA POR MÉS ENLLÀ DELS FANTASMES

A l'igual que David Roas, l'escriptor Luis Martínez de Mingo defensa la impossibilitat, en l'actualitat, de parcel·lar la literatura que conté elements fantàstics en gèneres estancs,

però ofereix una “definició instrumental” dels que per ell són els principals gèneres constitutius d'aquest tipus de literatura (la literatura fantàstica, la literatura meravellosa, la literatura policíaca, la literatura de ciència ficció i la literatura de por i terror) per facilitar la seua comprensió. I, en caracteritzar la literatura de por i terror afirma que aquest gènere presenta cinc possibles temàtiques. En primer lloc, la mort, en tant que “el hombre es el único animal que anticipa su propia muerte y que, por tanto, este es su núcleo primordial: el más allá, el demonio, el vampiro, etc.” (Martínez de Mingo, 2004: 20). En segon lloc, un tema relacionat amb la mort però amb entitat pròpia, els fantasmes. En tercer lloc, l'altre, la por a l'estranger que sempre ha existit però que en el món contemporani pren forma a partir de 1789. Una obra essencial per entendre aquest tema es *La peur en Occident* de Jean Delumeau. I, finalment, la por al primitiu que tots portem dins.

Pel que fa a la literatura catalana, les dues primeres temàtiques poden veure's representades no sols a les obres dels escriptors del període de Postguerra (període que inclou aquells que fins ara eren els autors més representatius de la narrativa fantàstica en català, Pere Calders, Manuel de Pedrolo i Joan Perucho), sinó també a les obres dels escriptors de qualsevol període d'aquesta literatura. Tanmateix, les tres últimes temàtiques (la por a l'altre, la por al primitiu que tots portem dins i la por a la descomposició del jo), tractades de forma residual per alguns dels esmentats autors de Postguerra són escames a la nostra narrativa de forma significativa i sistemàtica amb l'obra d'Albert Sánchez Piñol. D'aquesta manera, a la novel·la *La pell freda* o al conte “Quan queien homes de la Lluna” del recull *Tretze tristos tràngols* trobem magistralment representada la por a l'altre, en aquest cas els citaucà i els homes de la Lluna respectivament, criatures misterioses que, suposadament, amenacen l'existència humana. I, igualment, *La pell freda* pot constituir un document de molta utilitat en l'estudi de la por al primitiu que tots portem dins, en oferir-nos, a través del personatge protagonista de l'obra una personificació acurada d'aquest tipus por. I, *Pandora al Congo*, finalment, basteix un retrat fascinant de la por a la descomposició del jo també a través del seu personatge protagonista, en aquest cas l'escriptor Tommy Thomson.

I, en introduir aquestes tres temàtiques, l'autor dota la narrativa de por i terror en la nostra llengua d'un valor antropològic i sociològic que, en última instància, pot evitar un fenomen assenyalat per l'investigador Rafael Llopis, la tendència a desaparèixer que dissortadament experimenta la narrativa de por (2014: 46-47) en una societat cada cop més afectada per un escepticisme que amenaça amb fer desaparèixer unes històries de monstres que constitueixen una part tan important del nostre patrimoni cultural en fer-nos entendre les nostres pors i ajudar-nos, doncs, a vèncer-les.

3. LA NARRATIVA PINYOLIANA, LA CLAU QUE OBRI TOTS ELS PANYS

L'obra de Sánchez Piñol, finalment, pot donar solució als problemes de la narrativa fantàstica en català assenyalats per Víctor Martínez-Gil a la introducció de l'obra *Els altres mons de la literatura catalana*. Així, aquest autor destaca, com a primer problema d'aquest tipus de narrativa, el fet que la literatura fantàstica en català “no ha acabat de crear [...] un corpus clarament recognoscible com a autònom” (Martínez-Gil, 2005: 16); fet que dificulta

la constitució d'un gènere o categoria estètica, en tant que "difícilment es pot parlar de l'existència d'un gènere o d'unes formes literàries si no van acompanyats d'un creu conscient per part dels autors, els quals s'han de sentir dipositaris d'una tradició, i d'una recepció constant de la banda dels lectors" (Martínez-Gil, 2005: 20). Un problema que l'obra de Sánchez Piñol venç en crear allò que pot ser l'inici d'un corpus autònom per a la literatura fantàstica en català, tot utilitzant gèneres fantàstics tradicionals recoberts d'un peculiar sentit irònic per suscitar en el lector reflexions antropològiques i sociològiques. I bastint alhora una obra on hi són clares les influències d'autors de la narrativa fantàstica de tots els temps, tant catalans (com ara Pere Calders i Joan Perucho) com d'altres cultures (com ara Edgar Allan Poe, Franz Kafka o Howard Phillips Lovecraft entre molts altres). Un obra en recepció constant per part del lector com demostra, per exemple, el fet que *La pell freda* haja venut més de 220.000 exemplars, haja estat traduïda a 37 llengües i se n'haja elaborat una versió cinematogràfica.

Igualment, Martínez-Gil assenyala que "durant molt de temps els estudiosos de la literatura catalana han identificat la modernitat amb el realisme. Aquest punt de vista s'explica per la por al costumisme i a l'anecdòtic [...] [i] ha arrossegat cap al descrèdit o cap a la minimització els gèneres literaris del fantàstic" (Martínez-Gil, 2005: 19). Tanmateix, les obres de Sánchez Piñol resolen aquest problema en demostrar que és possible tractar des de la narrativa fantàstica temes contemporanis i ben allunyats del costumisme i d'allò anecdòtic, tot utilitzant per bastir aquests temes referents universals de la història i la literatura com ara la por, la mort, la feblesa o la corrupció del poder, entre altres. Així, els seus escrits ens fan reflexionar sobre temes com la por a l'altre (a *La pell freda*), la supervivència basada en el sacrifici dels més febles (al conte "Tot el que li cal saber a una zebra per sobreviure en la sabana"), la perversió de molts dels nostres sistemes de poder (a *Pandora al Congo*), etc.

Una altra qüestió problemàtica assenyalada per Martínez-Gil és el fet que

les grans editorials en català no han apostat mai per aquests gèneres literaris, com un reflex, potser, d'una planificació cultural que, quan ha pensat en productes populars, se'ls ha imaginat bàsicament en sentit tradicionalista [...] La poca articulació [...] d'aquest mercat editorial [...] [que] ha anat arrossegant la literatura fantàstica catalana fins al gueto de la literatura juvenil. (Martínez-Gil, 2005: 22)

Sánchez Piñol, tanmateix, eludeix aquest problema en crear textos que, per la seua complexitat temàtica i, en alguns casos estructural, així com per l'absència en aquests d'introduccions crítiques, propostes didàctiques o altres recursos pedagògics; esdevenen més aviat obres per adults.

I, finalment, Martínez-Gil assenyala com una qüestió conflictiva de la narrativa fantàstica en català el fet que "en la literatura catalana el nivell més comercial gairebé no es dona en els gèneres fantàstics, ja que ens movem en el terreny de l'alta literatura (amb noms com Joan Perucho o Pere Calders), la literatura de gènere (com ara Manuel de Pedrolo o Antoni Ribera) i la literatura juvenil" (Martínez-Gil, 2005: 24). Una qüestió que

Sánchez Piñol desmenteix en demostrar que és possible assolir el nivell més comercial (tal com demostren, per exemple, les xifres de vendes de *La pell freda* -més de 220.000 exemplars només de l'edició en català- i *Pandora al Congo* -més de 100.000 exemplars), tot movent-se alhora en el terreny de l'alta literatura (terreny en què molts crítics han situat sobretot *La pell freda* i on caldria situar també, en la nostra opinió, obres com *Pandora al Congo* i els reculls de contes *Tretze tristos tràngols* i *Les edats d'or*).

4. CONCLUSIONES

Amb tot, podem concloure que la definició de la literatura fantàstica que planteja David Roas sintetitza l'evolució natural d'aquest tipus de literatura en un món postmodern. Aquesta definició implica l'existència ineludible en la narrativa fantàstica d'una transgressió de les lleis que organitzen el món real. Un fenomen que, tal com explica Luís Martínez de Mingo, pot dur-se a terme fonamentalment a través de cinc procediments diferents. En primer lloc, tot plantejant a les narracions fantàstiques temes que giren al voltant de la mort (com ara el més enllà, el dimoni, el vampir, etc.). En segon lloc, tot introduint en aquestes narracions la figura del fantasma. En tercer i quart lloc, a través de relats que reflecteixen l'aversion humana a l'altre, a l'estranger, i el temor al salvatge que tots portem dins malgrat els intents per negar-ho. I, finalment, mitjançant el retrat de la por a la pèrdua de la identitat pròpia, la por a la descomposició del jo (tradicionalment representada al relat fantàstic amb la figura del doble malèfic que amenaça l'existència del personatge protagonista). La narrativa fantàstica en català ha conreat a bastament, com ja hem comentat, els dos primers procediments, però hi ha oblidat o conreat d'una forma molt residual els tres últims. A la narrativa d'Albert Sánchez Piñol, tanmateix, hi trobem una consolidació d'aquestes tres darreres formes de transgredir el món real (amb un estil propi molt característic, bastit pel mestratge dels autors de Postguerra, però sobretot per la seua formació com antropòleg) que, d'una banda, soluciona, tal com hem vist en parlar de Víctor Martínez-Gil, els principals problemes de la narrativa fantàstica en català actual, tot situant aquesta narrativa en la seua plenitud o maduresa. I, d'altra banda, presenta la fórmula més idònia no sols per acostar l'impacte d'aquest tipus de narrativa en català a l'impacte que té en altres cultures (com ara l'anglòfona amb autors com Edgar Allan Poe, Howard Phillips Lovecraft o Stephen King), sinó també per incrementar l'extensió geogràfica del coneixement i potser de l'ús de la llengua i literatura catalanes.

BIBLIOGRAFIA

- LLOPIS, Rafael (2014): «Los Mitos de Cthulhu», en H. P. Lovecraft et al., *Los Mitos de Cthulhu. Narraciones de horror cósmico*. Madrid: Alianza editorial.
- MARTÍNEZ DE MINGO, L. (2004): *Miedo y literatura*. Madrid: Edaf.
- MARTÍNEZ-GIL, V. (ed.) (2004): *Els altres mons de la literatura catalana. Antologia de la narrativa fantàstica i especulativa*. Barcelona: Galàxia Gutemberg.

ROAS, D. (coord.) (2001): *Teorías de lo fantástico*. Madrid: Arco/Libros.

ROAS, D. (2011): *Tras los límites de lo real*. Madrid: Páginas de Espuma.

ROMERO, A. (2004): Aquesta illa on viu l'home. *Caràcters*, 26, 11.